## דבר העורך

# המטרה הראויה בחינוך: שברים שלמים

## אריק שגב

השאלה הגדולה, מהי המטרה הראויה של החינוך ומהן הדרכים הראויות להשיג אותה, מתגלה ברבדים העמוקים של כל אחד משבעת המאמרים המאוגדים בגיליון 25 של לקסי־קיי. בניסיון להבהיר שאלה זו ולקדם את העיון בה, ניסחו חוקרים כמו צבי לם או גרט ביאסטה (Gert Biesta), בנפרד ובאופן בלתי תלוי, קטגוריות־על למיון והערכה של מטרות חינוכיות.

בהשראתם אך באופן מעט שונה מכל אחד מהם, אציע את החלוקה המשולשת הבאה, ולא בסדר חשיבות: קטגוריית־על אחת היא חינוך לסוציאליזציה. היא כוללת פעילויות חינוכיות שמטרתן השתלבות מוצלחת של התלמידים במסגרת נורמות החיים המקובלות על החברה באותה עת ובאותו מקום. בחברות מודרניות, חינוך לסוציאליזציה כולל רכישת ידע ומיומנות כיצד להתנהג ולתקשר בצורה נורמטיבית, וכן הכשרה מקצועית, יכולת להתפרנס עצמאית, למלא תפקידים חברתיים שונים ואף לבנות קריירה.

קטגוריית־על שנייה היא חינוך לאושר ורווחה אישיים, והיא, כשמה, כוללת פעילויות חינוכיות שמטרתן קידום רווחתם ואושרם האישי של התלמידים. למשל, באמצעות עיצוב פעילויות וסביבות חינוכיות שביכולתן לתרום להגברת המודעות של התלמידים לעצמם ולעולמם; לצרכים ולרצונות המשתנים שלהם ולדרכים להגשימם. על פי גישה זו, תחושתו הסובייקטיבית של האדם משמשת, בדרך כלל, כאינדיקציה להשגת רווחה ואושר. קטגוריה זו נבדלת מהראשונה בכך שהצלחתם של הבוגרים לחוות ולחוש אושר ורווחה קודמת להצלחת השתלבותם בקולקטיב החברתי, ואף חשובה ממנה.

ואילו קטגוריית־העל השלישית היא חינוך מוּכוון־תיקון. היא כוללת פעילויות חינוכיות שמטרתן להוביל את התלמידים למלא תפקיד משמעותי, ככל שהם יכולים, למען תיקונו של המצב האקטואלי בעולם ובחברה. קטגוריית־על זו נבדלת מהשתיים הקודמות, שכן, בין אם תיקון זה יביא לתלמידים אושר ורווחה ובין אם לא; בין אם הוא יסייע להם להשתלב חברתית ובין אם לא – המטרה והתהליך החינוכי עומדים בעינם. ניתן לכנות קטגוריית־על זו גם בשם חינוך מוּכוון־אידאה.

כפי שניתן לראות, ישנו מתח פנימי עמוק בין שלוש מטרות העל החינוכיות האלה. ולכן, אף על פי שנראה שכולן חשובות מאוד, בלתי אפשרי לכוון במסגרת התערבות חינוכית מסוימת אחת לשלושתן ואפילו לשתיים מהן. לפיכך, סוגיית המטרה הראויה בחינוך נוכחת ופעילה כל הזמן, ומחייבת תאורטיקנים של החינוך, מחנכים וארגוני חינוך, לתעדף אחת מהן ולבחור בה.

אף אחד משבעת המאמרים בגיליון אינו מצהיר על שאלת המטרה והדרך הראויות לחינוך כמניע לכתיבתו, אך באופן עקיף ומשתמע, כאשר שבעתם פרוסים כך לפנינו, ניכר העניין של הכותבים בניסוח של השקפתם ביחס אליה.

שבעת המאמרים מבטאים יחדיו יפה את המורכבות המפוארת של הקשרים ותת־הקשרים של ההוויה האנושית והחינוכית. בהקשר של החיבור בין בריאות הגוף והנפש, **אלון זמיר** ו**עדי גרינבוים־צמחוני** מציעים את הפרספקטיבה של "חינוך מרפא", המתמקדת בחינוך ובהוראה שראוי להעניק לילדים מאושפזים. ילדים אלה חווים, בנוסף למחלתם, קטיעה בשגרת חייהם ומרחק כפוי מחברים ומבית הספר. "חינוך מרפא" מסיט את תשומת הלב מהתוצרים של ההוראה והלמידה, אל עצם התהליך, ורואה במורה מנטור במסע של הילדים לחוויה של עצמאות ומשמעות. במעבר לזירה הכלכלית־חברתית, מאמרו של **יעקב יתח** מאפיין חינוך פיננסי, בוחן את מצב המודעות להיבט הפיננסי של החיים בקרב נערות ונערים ומדגיש את חשיבותו של חינוך זה, לא רק ככלי מעשי בחייהם של התלמידים אלא גם כמנוף מהותי לצמצום פערים ולהגשמת ערכים של צדק ושוויון הזדמנויות.

מכיוון אחר, בחיבור בין צדדים לכאורה שונים של הווייתנו, **קרן קטקו־איילי** מפנה את תשומת ליבנו למושג "רגש פוליטי", ומראה כיצד תיווך חינוכי רגיש יכול להפוך עוצמות רגשיות גולמיות למשאב של חשיבה ביקורתית ולמעורבות דמוקרטית־אזרחית. בהמשך לעיסוק במתחים ובדרך לעבוד איתם, **סמדר בן אשר** ו**שרגא פישרמן** מאירים את הצד החיובי והבונה שיש בקונפליקטים, ומציעים לראות בהם מרחב דינמי המאפשר ארגון מחודש של משמעות, זהות ויחסים, ולא רק כהפרעה שיש לצמצמה. מתוך מציאות מורכבת זו, **נורית בסמן־מור** מחפשת מקום לכיסופים שלנו לשלום, ובודקת את האפשרויות המעשיות והמועילות ביותר לקיים חינוך לשלום על רקע הלכי הרוח בישראל של 2026. בהתאם למצב היא מציעה לאמץ מודל חינוכי הדרגתי לבניית סולידריות והסכמות.

באשר לסביבת הכשרת המורים, **עארף אבו־גוידר** בוחן את המודל המורחב של "קהילת אקדמיה־כיתה", ומציג את היתרונות של השותפות המשולשת ביצירת זהותם המקצועית של פרחי ההוראה ובעיצוב התרבות הבית ספרית כולה. ולבסוף, מתוך ראייתה של הכשרת המורים בהקשר פריצתה של הטכנולוגיה המטלטלת החדשה, **אופיר שפר** ו**עידן שביט** מציגים מודל יישומי לשילוב בינה מלאכותית בהוראה של סמינריון מחקר. המודל שהם פיתחו מעבודתם בשטח, לא רק מפתח מיומנויות מחקר, אלא מטפח אוריינות של בינה מלאכותית ומסייע בפריצת חסמי שפה וחסמי כתיבה בקרב סטודנטים.

למרות נבדלותם של שבעת המאמרים, שאלת המטרה הראויה בחינוך משתקפת מכולם. נבדלות זו של כל מרכיב מצד אחד, והחיבור ביניהם לכדי אחד שלם, מזכירים את אומנות הקינצוגי (Kintsugi) היפנית – ראו צילום של עבודה על שער הגיליון – שמאחה שברים רבים לכדי שלם אחד, לא על ידי הדבקה המטשטשת את הנבדלות של השברים, אלא דווקא על ידי עיטור בולט מזהב של גבולותיהם. עיטור זה מבליט את שלמותו של כל אחד מהשברים בפני עצמו. בכך אמנות זו מדגישה את היחס בין השברים השלמים לשלם האחד, ומעניקה משמעות ייחודית ורבת פנים לכל אחד מהם. בדומה לכך, שבעת המאמרים שכונסו בגיליון זה שונים מאוד זה מזה, אך בה בעת הם מהדהדים את אותה סוגיה ומתמודדים עמה.

מערכת לקסי־קיי מאחלת לכם קריאה טובה, שבה תוכלו לחשוב לאיזו קטגוריית־על ניתן לשייך כל אחד מהמאמרים, או, לחלופין, שתוביל למציאת קשרים נוספים ואחרים ביניהם. בעיקר אנחנו מקווים שהקריאה תגרום לתזוזה בנפש, ותתרום לשינוי, לתיקון ולהתפתחות, מבלי, בהכרח, לטשטש את קווי החיבור.